

Werk

Titel: Petri Artedi Synonymia piscium graeca et latina emendata, aucta atque illustrata

Untertitel: Sive historia piscium naturalis et literaria ab Aristotelis usque aevo ad seculum...

Autor: Artedi, Peter; Schneider, Johann Gottlob

Verlag: Weidmann

Ort: Lipsiae

Jahr: 1789

Kollektion: vd18.digital; Zoologica

Werk Id: PPN619946725

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN619946725> | LOG_0008

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=619946725>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

A P P E N D I X

EXHIBENS

HISTORIAM HIPPOPOTAMI VETERUM CRITICAM.

Princeps de historia fluviatilis equi locus est *Herodoti* II. cap. 71. Equi fluviatiles, inquit, in praefectura Papremite sacri habentur, in reliquis non item. Specie sunt corporis hujusmodi. Quadrupedes sunt, sed pedibus fissis, ut in bovillo genere, facie sima, (σιμόν) juba equina, (λοφιή) dentes exsertos ostendit, (χαυλιόδοντας Φαίρον) cauda et vox equina, magnitudo maximi bovis, corii tanta crassitudo est, ut ex siccato jacula fiant. (Ξυσά άκόντια.) Hoc cum loco si comparamus notitiam ab *Aristotele* proditam in *Hist. Anim.* II. 7. manifestum est, philosophum nihil fere aliud nisi historicum exscripsisse, etsi non nominatum. Equus, inquit, fluviatilis Aegypti jubam (χαίτην) habet ut equus, bisulcus est more boum, facie sima, talum etiam ut bisulla animalia habet, dentes paulum exsertos seu prominentes, (χαυλιόδοντας υποφαινομένους) caudam suis, vocem equi, magnitudinem asini. Corii crassities tanta est, ut ex eo scuta fiant. Partes internae equo et asino sunt similes. In interpretando hoc loco *Gaza*, quem sequitur *Scaliger*, initium descriptionis cum verbis antecedentibus ita copulavit: Aliis mediocris rictus oris est, ut generi suum, equo fluviatili, quem gignit Aegyptus. Sed talem juncturam nec verba graeca, ut nunc ea leguntur, admittunt, nec versiones antiquae duae a Gallo *Camus* collatae tale quid habent. Qui *Scoti* versionem ubique sequitur *Albertus Magnus* II. p. 38. b. ita hunc locum philosophi interpretatur: quaedam sunt mediocris rictus, sicut porcus secundum omne genus suum. Quidam enim equus fluminis Nili, qui ab antiquis Pegasus non volans vocatur, moratur quidem superius in terra. Est enim hoc animal habens quidem pilos sicut pili equi, sed dividit ungulam in duo, et sunt sotulares ejus sicut sotulares vaccae, et attollit in sublime faciem suam, et in pedibus suis habet chahab, hoc est calcaneum tale sicut vacca cum duabus

duabus parvis unguis, quod non habet equus; et cauda eius est similis caudae porci; sed cum vocat, (i. e. clamat) hinnit, sicut equus: sed magnitudo ejus est sicut magnitudo asini, habens corium spissum et grossum; ex ejus spiffiore fiunt soleae calceorum, ex tenuiore fiunt corrigiae cingulorum. Interiora autem ventris ejus sunt sicut ea quae sunt in ventre equi aut asini: et hoc genus animalis est fissi labii inferius. In hac interpretatione insunt verba, quae annotationem brevem merentur. Primum de rictu nihil habet simile versioni *Gazae*; verum ipsa orationis series rictus mentionem desiderare videtur. Totum enim caput de forma oris diversa in animalibus diversis tractat. Quodsi filum orationis secutus de suo rictum mediocrem inseruit, graviter erravit; is enim in hippopotamo immanis est, ita ut qui sola *Gazae* versione hucusque usi fuerunt viri docti, certatim *Aristotelem* reprehenderent. Igitur suspicabimur potius in junctura orationis mentionem rictus equi fluviatilis excidisse. Quod deinde *χαίτην* simpliciter pilos non jubam vertit, in eo quidem propius ad naturam hippopotami accessisse videri posset, si scilicet comparisonem pilorum hippopotami cum juba equi ita institutam esse dicamus, ut crassities et rigor spectentur. Etsi enim usus loquendi jubam in equo, asino, bonaso aliisque intelligi voluerit, ubi *χαίτη* nominatur, poetis tamen etiam vocabulum idem de crinibus hominum usurpatum legitur. Atque omnino *χαίτη* pili prolixiores in homine et animalibus dici videntur. In hippopotamo etiam adsunt in collo adeoque in dorso pili rari longiores, quam in reliquo fere depili corpore, longissimi tamen in mento conspiciuntur. Porro usus corii ab *Alberto* longe alius traditur quam in Codice graeco, ubi hastae, *δόρατα*, nominantur. Versio anonymi antiqua a *Camus* inspecta *ῥώρανας* legit; posuit enim: *ut scuta fiant ex ipso*. Contra *Scoti* versio: *parantur ex eo sotulares corrigiae*. ubi ex *Alberto* legendum esse: *sotulares et corrigiae*: clarum est. Atque ita etiam habet versio a *Vincentio XVII.* cap. 37. posita. Pro vulgata lectione stare videntur nominata ab *Herodoto*, quem sequi videtur *Aristoteles*, *ἔνθα ἀρόντια*. *Plinii* interpretatio dubia est. Is enim XI. 39. vulgarem lectionem expressit dum ait: *crassitudo talis ut inde torrentur hastae*. Sed idem VIII. 25. hippopotamus, inquit, tergoris ad scuta galeasque impenetrabilis. Postremo autem hoc in loco manifeste interpretatus est locum totum *Aristotelis*; quare non dubitandum puto, quin in suo Codice *ῥώρανας*

πανας forte etiam *κόρυθας* legerit; altero vero in loco *Herodoti* locum exprefferit. Eadem *Plinii* interpretatione confusus *Sylburgius* *ῥόρανας*, *Scaliger* autem *κόρυθας* rescribendum censuit. Dentium denique exsertorum mentionem omittere *Scoti* versionem annotavit *Camus*. Fecit idem *Albertus*; sed is labii fissi inferius esse hippopotamum addit; quod additamentum puto etiam in *Scoti* versione ex Arabico facta exstare, etsi annotare id omisit, ut alia multa, *Camus*. Forte etiam *Albertus* marginem labii inferioris leviter excisum seu sinuatum ab exserto dente, quale in apris conspicitur, intelligi voluit.

Etsi vero posui *Aristotelem* exscripsisse verba *Herodoti*; quam quidem opinionem summa verborum et notitiae similitudo confirmare videtur; obstare tamen ei videntur, quae diversa partim leguntur in loco philosophi; alia vero plane non sunt in *Herodoto*. Ita hic caudam equi, et bovis maximi magnitudinem, ille vero caudam porci et asini magnitudinem assignat hippopotamo. Difficile est hanc diversitatem a librarii errore in *Herodoti* libris omissio derivare; addit enim *Aristoteles* mentionem tali, qualis in ruminantibus tantum ex vera *Aristotelis* sententia reperitur; de talo vero tacet *Herodotus*. Atque ex hac tali mentione, si profectam a propria *Aristotelis* observatione dicere liceret, plane conficeretur hippopotamum ad animalium ruminantium classem pertinere; quo ducere etiam forma ventriculi quadruplex a recentioribus reperta videtur. Verum statim subdit *Aristoteles*, quod in *Herodoto* non magis adest, inferiores partes esse tales, quales in equo et asino reperiantur. Atque ita fere tollitur id quod ante positum est. Talo enim proprie dicto equus et asinus carent, nec iidem ruminant, ut animalia talo instructa. Hac igitur in summa dubitatione nihil aliud mihi succurrit, quo non defendam quidem *Aristotelem*, sed notitiam in multis rerum argumentis sibi contrariam excusam, nisi ut dicam, philosophum notitiam alienam secutum de hippopotamo tradidisse. *Herodotum* primum ejus notitiae fuisse auctorem summa verborum similitudo, orationis et rerum series eadem suadent; sed videtur eadem deinde ab aliis fuisse repetita et paulum aucta; hacque recentiore usus esse videtur *Aristoteles*. Tali partiumque internarum mentio videtur quidem illa probabilem facere opinionem, fuisse ab ipso philosopho animal accuratius inspectum; verum in asino Indico cornuto, quem

aliunde nisi ex *Ctesiae* traditione cognitum non habuit, solidipede talem etiam commemorat; atque alibi in peregrinis animalibus partium internarum formam annotat, quae ex relatione sociorum Alexandri cognita tantum potuit habere, etsi nullum eorum usquam nominat. *Herodotum* vero aliquoties nominat errorisque arguit; quod sine dubio etiam in notitia hippopotami fecisset, nisi ex recentiore aliquo scriptore, qui Alexandrum in Itinere Indico et Aegyptiaco fuerat secutus, duxisset eam. Ipse vero hippopotamum vidisse nunquam videtur; alias ingenium hominis perspicacissimum a forma animalis singulari non potuisset tam longe aberrare! Omnium optima est explicatio difficultatis hujus, quam nobis affert annotatio *Porphyrii* apud *Eusebium* in Praeparatione Evangelica X. p. 466. *Herodotum* hippopotami et phoenicis avis descriptionem cum crocodilorum captura paucis verbis immutatis ex *Hecataei* Milesii Periegesi transfuisse. Atque ita etiam apparet unde *Aristoteles*, quae diversa et plura tradit, ducere potuerit.

Praeter locum jam positum, de quo hucusque disputavi, duobus aliis nominat hippopotamum. Alter est Hist. Anim II. 1. ubi hippopotamus cum ove, capra et cervo inter animalia bifulca nominatur. Tertius est VIII. 2. ubi equus fluviatilis ut testudo marina, crocodilus et phoca ab aquis separata durare et vivere posse negatur. Quam opinionem *Bellonius* exemplo hippopotami ejus, quem ex Aegypto adductum Constantinopoli viderat, quemque per duos aut tres annos aquis prorsus caruisse ait, conatur refutare. Atque omnino ex iis, quae recentiores itineratores de hippopotamis mansuefactis tradiderunt, licet conicere, diutius hoc animal sine magna sanitatis noxa aquis carere posse, quam phocam et crocodilum; quoniam phoca cum crocodilo piscibus inprimis et aquatilibus animalibus victitat; hippopotamus contra ambigui victus et carne et herbis vesci creditur.

Tertius notitiae de hippopotamo traditae auctor ignotus hodie nomine est; cujus locum *Diodorus* Siculus in libro primo bibliothecae suae historicae excerpfit T. I. p. 42. ed. Wesselingii. Is igitur ita tradit. Nili qui dicitur equus magnitudine quidem est non minor cubitis quinque, quadrupes, et fissis unguibus, uti boves; dentes exsertos et majores apris feris habet, ternos utrinque, aures, caudam et

vocem

vocem equi, reliquam vero totam corporis molem (*κύτος σώματος*) non dissimilem elephanto, corium omnium fere animalium crassissimum est fortissimum. In aquis et terra simul degit; interdiu quidem aquas incolit, et in fundo exercet se, noctu vero egressus in terra fata et herbas depascitur; ita ut si bellua haec multipara esset et singulis annis pareret, ingentem agris Aegyptiorum afferret calamitatem. Ad hanc primam loci partem paulum temporis subsistam. Magnitudo cubitorum quinque videtur ad altitudinem referenda esse, et arguit pullum nondum perfecta aetate conspectum fuisse a notitiae auctore. Quae deinde reliqui corporis cum elephanto instituitur comparatio, ad colorem et naturam corii depilem et glabram refert sine dubio debet. Ungulas bifidas, caudam et vocem equinam jam supra in *Herodoto* aut, si mavis, *Hecataeo* vidimus. Aures equinae non magis commode quam cauda equina hippopotur. Dentes exserti proprie dici quidem non possunt ore clauso, sunt tamen assignantamen incurvati ut in apris, sed multo majores. Quod vero ternos utrinque ponit auctor, videtur inferioris maxillae quatuor incisores dentes, forma et situ a reliquorum animalium omnium dentibus discrepantes, et veluti jacentes, sed rectos, cum caninis incurvatis numerasse, qui proprie *χαυλιόδοντες* dici possunt. Denique quod subdit hippopotamum non esse multiparum, confirmatur observatione recentiorum scriptorum, qui foetum unum belluae esse consentiunt. Dubium vero est unus an plures anni inter partum unumquemque intercedant; difficilis etiam ejus rei observandae videtur esse occasio et rara!

Capturae modum *Diodorus* hunc tradit. Capitur, inquit, multorum hominum opera, qui ferreis contis aut embolis (*ἐμβόλοις*) belluam cedunt. Ubicunque enim apparuit, congregantur undique circa eam navigia, et homines circumstantes hippopotamum vulnerant quasi caelo aliquo ferreis hamis adjuncto, cui aptum atque insertum principium seu caput stupeorum vinculorum immittunt belluae ex vulnere furenti, donec sanguinis profluvio defecerit. Carnem habet duram et difficilem digestionem, interaneorum vero nihil plane, nec viscera nec intestina, possunt comedi. Videtur igitur captura similis fuisse ei, quam hodie in balaenarum venatione adhibent. Caelum aliquod ferreum, seu telum acumine latiore, ut *κο-*

πενς, seu instrumentum illud, quo marmorarii incidunt marmor, utrinque hamatum videtur additum atque insertum habuisse manubrium ligneum, quo projici telum posset in belluam. Simul telo insertum haerebat principium stupearum cordarum, quas belluae a fugienti immittebant; deinde vero ubi sanguine multo effuso defecerat iisdem cordis in navigiis retentis ad litus imbellem hippopotamum pertrahebant. Volui haec copiosius explicare, quoniam postremum *Diodori* editorem a sensu vero hujus loci aberrasse videbam.

Nearchus, Alexandri dux et socius in itinere Indico, eumque secutus *Eratosthenes* in Indo fluvio reperiri hippopotamum negarat; contrarium assererat *Onesicritus*, idem Alexandri socius, uti refert *Strabo* Geographiae XI. p. 1012. et p. 1033. Cum *Nearcho* facit *Pausanias* postea laudandus; cum *Onesicrito* *Philostratus* in vita Apollonii, et *Nonnus* in Dionysiis. *Strabo* etiam in extrema Africae ora circa Licham paludem aliquam dulcis aquae hippopotamos et crocodilos alere ait libro XVI. Bambotum amnem juxta Atlantem Africae crocodilis et hippopotamis refertum esse tradit ex *Plinio* V. cap. 1. *Solinus* cap. 27. Male igitur scriptores aliqui ignobiles, veluti *Philostratus* et *Solinus* in solo Nilo et Indo hippopotamos nasci asseruerunt. De Indo dubitare jubet silentium itineratorum recentiorum omnium; et qui solus illis contrarium de Asia tradit *Michael Boym* in Flora Sinenfi 1656 nullam fidem reperiit apud illustrem *Buffonum*.

Accedimus nunc ad quartum notitiae de hippopotamo traditae auctorem *Plinium*, quem sua ex aliena auctoritate ubique duxisse constat. Is igitur libro VIII. c. 25. Major, inquit, altitudine (quam crocodilus) in eodem Nilo bellua hippopotamus editur, ungulis binis, qualis bobus, dorso equi et juba et hinnitu, rostro resimo, cauda et dentibus aprorum aduncis, sed minus noxiis, tergoris ad scuta galeasque impenetrabilis, praeterquam si humore madeat. Hanc priorem notitiae partem ex *Aristotele* traductam esse vix dubitari posse videtur, ita omnia plane conveniunt. Pro rostro resimo *Isidorus*, Auctor gallicus de rerum natura et *Vincentius* XVII. cap. 136. ponunt *resupinum*; caudam *tortam* habet *Vincentius*, *tortuosam* *Isidorus*, adeo ut in *Plinio* vocabulum *torta* excidisse debeat, quod monuit etiam *Conr. Gesnerus*; sed *Harduinus* de ea varietate plane tacet.

racet. Verba postrema: *praeterquam si humore madeat*: arguere videntur *Plinium* in *Aristotele* legisse ἐξ αὐτῶ, ubi hodie ἐξ αὐτῶ legitur. Cautelam eandem iisdem etiam verbis annotavit *Herodotus*; itaque *Plinii* lectionem praefendam esse non dubito.

Aliunde sumta sunt, quae subdit *Plinius* his verbis: Depascitur segetes destinatione ante, ut ferunt, determinatam in diem, et ex agro ferentibus vestigiis, ne quae revertenti insidiae comparentur. His in verbis olim *nocte* fuisse lectum ante verbum depascitur, infra demonstrabo. De pastu eadem tradit *Nicander*, poeta Colophonius, in *Theriakis* versu 565 seqq. ubi medicinam aliquam ex testiculis hippopotami contra venenum serpentum praescribit. Is igitur belluam in Nili paludibus coenosis super Saiticam praefecturam collocat, et in terram egredi ut segetem viridem et teneram, retrocedens usque, depascatur. Eadem de pastu tradit *Aelianus* de N. A. V. 53. Quod vero *Nicander* habitationem hippopotami removet super Saiticam praefecturam, Delta seu parte humiliore Aegypti inclusam, hoc mihi arguere videtur animal jam tum terrefactum non tam profunde in Aegyptum cum aquis Nili crescentibus descendisse ut antea; *Herodotus* enim in praefectura Papremite, inclusa Delta, sacros haberi, copiosos igitur esse, asseruit.

Reliquam nunc audiamus *Plinii* narrationem. Primus eum, inquit, et quinque crocodilos Romae aedilitatis suae ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister exstitit. Assidua namque satietate obesus exit in litus, recentes arundinum caesuras speculatum, atque ubi acutissimum videt stirpem (stipitem *Vincentius* cum *Solino* cap. 32.) inprimens corpus quandam in crure venam vulnerat, atque ita profluvio sanguinis morbidum alias corpus exonerat, et plagam limo rursus obducit. Eadem retulit etiam *Ammianus Marcellinus*, cujus locum infra ponam. Is cum ultra animalia reliqua ratione carentia hippopotamum sagacissimum dixit, manifesto respexit ad locum *Plinii* XI. cap. 39. ubi de corii crassitudine est; deinde *Plinius* subdit: et tamen quaedam ingenio ejus medica diligentia est. Nempe ad ingenii sagacitatem traxit superstitio, quod ex viclus ratione accidere saepe hippopotamo necesse erat. Habitans enim in paludibus inter densas arundines, quotiescunque in terram egredi pastum cupit,

viam sibi sternere arundinetis intercisis cogitur, atque ita pedes in gressu stipitum acumine saepe vulnerantur.

Praeterea *Plinius* singulares aliquot partes hippopotami commemorat; veluti dentes exsertos, ut apro et elephanto; XI. cap. 37. pellem frontis e parte sinistra in medicina laudat XXXII. cap. 10. Nympharenam gemmam dentibus hippopotami similem ait esse XXXVII. cap. 10. Denique libro 38. cap. 8. est, inquit, crocodilo cognatio quaedam amnis ejusdem Nili geminique victus cum hippopotamo — plurimi autem super Saiticam praefecturam. Hujus corii cinis — adeps — finus — dentes, pellis et testiculi in medicina laudantur; sanguine pictores uti dicuntur. Apparet hunc locum ex medico aliquo graeco haustum esse, ex quo sua etiam derivaverat *Nicander* poeta supra laudatus. De victu quod annotat *Plinius* aliena auctoritate, arguit hippopotamum ut crocodilum in animalia etiam aquatica et terrestria dentibus grassari. Atque ita hippopotamum carnivorum simul et herbivorum a scriptoribus vetustis tradi videmus. De sanguinis usu, quem acceperat *Plinius* traditum, narratio nondum certior est auctoritate *Frid. Bollingii* in Itinerario, qui sua ex *Plinio* duxisse videtur; quemadmodum *Jonstonus* alique *Plinii* locum interpretatione sua adulterarunt.

Communem mari, amni et terrae hippopotamum ut etiam crocodilum tradit *Plinius* XXXII. cap. 11. De crocodilo falsam esse narrationem, hodie satis constat; hippopotamum tamen interdum etiam in mari, fluviorum ostiis vicino conspectum esse affirmant *Cl. Sparrmann* et *Gordon*. Quanquam victum aquatilem sequi potius puto, cum ultra aquas dulces evagatur et mare ingreditur.

Postremus superest *Plinii* locus IX. cap. 12. ubi, alia, inquit, animalia aquatilia corio et pilo integuntur, ut vituli et hippopotami, alia corio tantum ut delphini. Gravem hic recentiorum reprehensionem incurrit *Plinius*, quod equum fluviatilem aequae pilis vestitum habere corium dixit atque vitulum marinum seu phocam. Excusare errorem non ausim; sed suspicor in eo loco latere aliquem librarii errorem. Totus ille *Plinii* locus ex libris *Aristotelis* contractus est, ut comparanti fiet manifestum; verum de hippopotami corio nihil tale hodie in philosophi libris legimus. Forte fuit in illo
loco

loco olim nomen lutrae aliquod, aut alius aquatici animalis pilosi. Vix tamen operae est *Plinii* errori uni excusationem quaerere, cum millenos alios ab ipso auctore profectos confiteri necesse sit!

Post *Plinii* aetatem quae tradiderunt scriptores veteres graeci et latini partim repetita sunt ex antiquioribus auctoribus, multa vero ex religionibus Aegyptiorum et variis hieroglyphicarum litterarum interpretationibus, denique ex studio immani mysticae theologiae fluxisse videntur. Pauca modo veritatis vestigia in horum scriptorum notiis impressa vix hodie agnoscere licet. Ita quod tradit *Aelianus* de N. A. VII. 19. cum *Plutarcho* de Solertia animalium p. 962. hippopotamum a natis occidi adultis, ut matrem ineant, *Porphyrus* etiam de Abstinentia libro tertio repetiit. Quam quidem observationem vereor ut unquam homines curiosi in fera immani et libertate sua fruente recte capere potuerint; contra ex sacerdotum fabulis Aegyptiacorum et interpretationibus monumentorum hieroglyphicorum veterum ortam esse suspicor. Immanitatis enim et violentiae argumentum et signum manifestum reperisse sibi videbantur in hippopotamo Aegyptii; ideoque in sceptris regis ciconiam sculpere solebant in summo, hippopotamum autem in infimo, quo significarent justitiae violentiam parere debere, tradente antiquo Scholiaste *Aristophanis* ad Aves versu 1356. et ex eo *Suida* sub voce ἀντιπελαργῶν. De Aegyptiis scilicet regibus interpretor, quod ille de regis sceptris simpliciter tradit; ita enim suadet non solum gentis istius mos et amor symbolorum, verum ipsa hippopotami patria et natura praeter Aegyptios aliis hominibus vix rite cognita.

Pausanias *Aeliano* suppar aetate graecis historiis, quas ab eo scriptas habemus, pauca tantum inseruit de equo fluviatili, quae collecta hic ponam. In Messeniacis igitur Nili equos hominibus aequales et nocivos esse refert ac crocodilos. p. 364. Simul etiam monet in Indo fluvio hippopotamum non reperiri. Alibi hippopotamis et apris dentes exsertos inferiorem maxillam proferre ait p. 403. Denique matris Dindymenae simulacrum apud Proconnesios aureum fuisse refert, cujus facies pro ebore fuerit facta e dentibus equorum fluviatilium, in Arcadicis p. 694. Hippopotamorum coria etsi sola cum ebore et rhinocerotum cornibus ab Aethiopibus ad emporium Adulitanum de lata et in Graeciam inde, Asiam et imperium romanum

num translata et vendita fuisse tradit *Plinius* VI. c. 29. dentes tamen hippopotamorum etiam commercio illi fuisse commissa licet ex allato *Pausaniae* loco arguere. Atque hanc suspicionem confirmat narratio *Cosmae*, Indopleustae, Seculo sexto medio qui librum suum publicavit, XI. cap. 7. ubi equum fluviatilem vidisse quidem ipse negat, sed habuisse testatur dentes ejus, pondere tredecim libras aequantes, quos in patria redux vendiderit. Multos ejusmodi dentes in Aethiopia et Aegypto vidisse se addit; ex quo studiosè collectos fuisse manifesto intelligimus.

Nomen hippopotami paulum immutatum fuisse hac fere aetate discimus ex *Oppiani* carmine de Venatione III. versu 251. et sequentibus. Hic enim quam sub nomine equi feri (*ἵππάρχος*) Aethiopici tempore Alexandri Severi descripsit feram, nullam esse aliam quam reliquorum scriptorum veterum hippopotum, diu suspicatus eram antea, quam eandem placuisse opinionem viderem postremo *Oppiani* editori Gallo, *Jac. Nic. Bellin de Ballu*. Ita enim omnia, quae traduntur de equo fero hoc, plane conveniunt cum notis hippopotami a vetustioribus auctoribus editis, ut nominis diversitas neminem nisi naturae rerum plane ignarum morari possit. Est, inquit, in confiniis terrae Aethiopum genus copiosum equorum ferorum, armatum dentibus duobus exsertis venenatis; pedes non solidi, sed in ungulas fissi sunt, ut cervis; juba a collo per medium dorsum in caudam usque excurrit; servitatem hominum non patitur, sed si quando captum fuerit animal laqueis fortissimis ab Indis seu Aethiopibus, cibum et potum pertinaciter detrectat. Verum superest in graecis poetae verbis difficultas, quam annotare et tollere omisit Gallus, etsi omnem ea conjecturam de hippopotamo poterat refutare. Patria enim belluae his indicatur verbis: *ἔσι δ' ἐνὶ κρημνοῖς ἐπὶ τέγμασι Αἰθιοπῶν*; quae nullo alio interpretari licet modo, nisi feram hanc habitare praecipitia montium vicinorum Aethiopiae. Quae quidem habitatio quam sit a natura fluviatilis equi aliena, non opus est copiose declarare. Sed bene succurrit varietas scripturae e Codice Veneto et Vaticano enotata, ubi legitur: *ἔσι δ' εὐκρήμνοις ἐπὶ τέγμασι Αἰθιοπῶν*, i. e. in confiniis montium Aethiopiae altorum et praecipitum. Atque ita hippopotamus ad superiorem et vicinam praeruptis Aethiopiae montibus Aegypti partem relegatur.

Post *Oppianum* spatio satis longo interceptus temporum *Ammianus Marcellinus* solus occurrit, qui hippopotami meminit in praeclaro historiarum romanarum opere, quod ad imperatoris Valentis interitum usque deduxit. Is igitur in libro vigesimo secundo, ubi Aegypti miracula singularesque animalium formas enarrat, hippopotami etiam naturam tradidit capite 15. Totus dignus est locus, qui apponatur. Hippopotami quoque, inquit, generantur in illis partibus, ultra animalia cuncta ratione carentia sagacissimi, ad speciem equorum, bifidas habentes ungulas caudasque breves; quorum solertiae duo interim ostendere documenta sufficiet. Inter arundines celsas et squalentes nimia densitate haec bellua cubilibus positis otium pervigile studio circumspicit, laxataque copia (arundinum) ad segetes depascendas egreditur. Cumque jam coeperit redire distenta averfis vestigiis distinguit tramites multos, ne unius plani itineris lineas insidiatores secuti repertum sine difficultate confodiant. — Has monstruosas antehac raritates in belluis in aedilitate Scauri vidit romanus populus primitus — et per aetates exinde plures saepe huc ducti nunc inveniri nusquam possunt, ut conjectantes regionum incolae dicunt, insectantis multitudinis taedio ad Blemmyas migrasse compulsi. In his, etsi ipsa belluae notitia brevis et ex antiquioribus auctoribus translata est, duae tamen res annotatione dignae mihi videntur. Primum quidem quod post aedilitatem Scauri hippopotamum saepius populo romano in Circo spectandum fuisse exhibitum ait, licet id confirmare multis veterum historicorum testimoniis. Hippopotamum et rhinocerotem primum Romae visos Augusto de Cleopatra triumphante scribit *Dio Cassius* T. I. pag. 655. Verum ea in re majorem *Plinio* fidem habeo, qui hippopotamum jam antea in aedilitate Scauri Romae spectatum fuisse, adstipulante *Ammiano Marcellino*; rhinocerotem vero unicornem in ludis Pompeji populo exhibitum fuisse tradit libro VIII. cap. 20. Commodum quinque hippopotamos interfecisse tradit idem *Dio* T. II. p. 1211. ed. Reimari. Deinde sub Antonino Pio et Gordiano crocodilos et hippopotamos spectatos Romae fuisse refert *Iulius Capitolinus*. Praeterea Heliogabulum hippopotamos habuisse narrat *Lampridius*. Denique *Calpurnius*, poeta ex aevo imperatoris Cari, Ecloga VII. versu 66. spectatum Romae canit hippopotamum:

Kk

Spectavi,

Spectavi, inquit, vitulos, et equorum nomine dictum
Sed deforme pecus, quod in illo nascitur amne,
Qui fata riparum vernantibus irrigat undis.

Plura etsi testimonia scriptorum hodie non exstant, vel ea tamen ipsa, quae posui, satis demonstrant, quam curiose genus hoc belluarum ad ludos in circo romano fuerit conquisitum. Unde non mirum accidere nobis debet, si de raritate ejus sua aetate conquestus est *Ammianus*. Idem enim olim in leonibus, pantherisque accidisse accepimus, has enim feras curiosa nimis romanorum magistratum investigatio ex tota fere Asia minore fugatos in interiores Asiae Indiaeque partes abscedere compulerat. Quid? quod imperante Iuliano jam *Themistius*, rhetor, Oratione 20. conquestus est in Libya proventum elephantorum, in Thessalia leonum, in paludibus vero Nili equorum fluviatilium defecisse. Nec erat cur raritatem animalis in Aegypto ab usu pulveris pyrii et sclopotorum arcefferet, qui praeterea nulla auctoritate hippopotamum marinum a fluviatili distinguit, *Sonnini* in Ephemeride Physic. edita a *Rozier* anno 1786. Ianuario p. 66. Merito igitur scriptorum romanorum socordia accusari potest, qui nihil posteritati de forma hippopotami Romae tam saepe spectati tradiderint!

Tandem vero exstitit subito scriptor historiae amatoriae, *Achilles Tattius*, Alexandrinus, qui accuratiorem hippopotami notitiam proderet et talem, ut in ea belluam nobis notam sub eodem nomine agnoscere liceat. Is igitur libro quarto p. 221. editionis Salmasianae 1640. animal fluviatile dicit et ab Aegyptiis equum Nili appellari ait. Est quidem, inquit, equus, uti fama fert, in ventre et pedibus, nisi quod pedes in ungulas fissos habet, (ἐν χηλῇ σχίζει τὴν ὀπλήν) magnitudine maximi tauri, cauda brevi et pilis nuda, uti reliquum etiam corpus omne; caput rotundum nec parvum, genae equinis similes, (ἐγγύς ἴππε παραία), male versio: maxillae fere equinae) nares magis hiantes et patulae, igneum vaporem exspirantes, maxilla (γένυς) lata, aequalis genis, (εὐραία ὡσεὶ καὶ παραία. versio: mentum latum, quemadmodum etiam maxillae: sed bene *Salmasius* emendare videtur ὄση καὶ παραία) rictus oris ad tempora usque rescissus, canini dentes incurvati, forma et positione equinis similes,

similes, sed triplo longiores. Deinde addit capturae rationem. Esse animal voracissimum, quod segetem campi facile una coena depascatur; ex eo in insidias incidere. Observato enim ejus cubili fossam excavari, arundine et terra cooperiri, subjecta arundinibus cavea lignea, cujus fores in superiore parte ad foveae tectum sint apertae, et belluam decidentem excipiant. Venatores tum accurrere, fores claudere et praedam captam auferre. Vi nunquam debellari; esse enim praeter fortitudinem eximiam etiam corio admodum duro, ut a ferro non laedatur. (Graece legitur *τραχὺ*, asperum; sed *παχὺ* legendum puto; quae voces in libris scriptis saepissime permutatae reperiuntur.). Vides igitur hic equi similitudinem esse ad ventrem et pedes translata; nullam jubae equinae aut hinnitus mentionem fieri, caudam brevem et depilem, et reliquum etiam corpus omne depile tradi, cum *Plinius* pilis tectum temere posuerit. Sed reliqua notitiae praeclarae argumenta paulo post copiosius explicabo. Notitiam ipsam aliunde nec ex ipsius animalis visu duxisse *Tatium* arguunt verba in ipso orationis initio posita: *ὡς ὁ λόγος βέλεται* i. e. uti narrant, tradunt. Hanc eandem notitiam ex *Tatio* excerptam miris modis interpolavit *Eustathius*, Antiochenus, in Hexaemero ab Allatio edito p. 21. cujus locum ex Codice manuscripto antea non editum, sed minus integrum, posuit *Bulenger* in libro de Circo romano et ludis Circensibus *Graeviano* antiquitatum romanarum thesauro inserto. Quod cum non animadvertisset nuperus *Oppiani* Editor Gallus, iterum nobis locum *Eustathii* varie corruptum ex libro *Bulengeri*, tanquam egregium inventum, venditare voluit in notis ad *Oppianum* p. 333. Sed operae est pretium, singulas varietates inquirere, ut uno eoque insigni exemplo constet, quam turpiter lapsi sint scriptores plerique christiani graeci, cum graecorum gentiliium libros exciperent, ipsa vero rerum argumenta plane ignorarent. Simul etiam aevum *Tatii* ex imitatione vel potius compilatione *Eustathii* comperiemus. Hic enim Constantino Magno coevus fuit; ad eadem igitur saltem tempora retrahenda erit *Tatii* aetas hucusque incomperta. Nam de ipso furto dubitare nemo potest, qui graeca utriusque scriptoris verba comparaverit, et satis aliunde jam cognoverit, qua fere ratione compilatores alienae eruditionis copias contrahere et contractas interpolare

lare et corrumpere soleant. Caudam igitur hippopotami *Eustathius* dicit crassam pro brevi; sed forte librarius aberravit, dum *παχῆια* pro *βραχῆια* scribebat; deinde maxillam planam (*πλατέια*) pro lata; (*εὐρέια*). Dentium in ore triplicem seriem adesse ait, duobus aprorum in morem incurvatis; (*ὀδῶσι δὲ ἔνδον τριχῶς πεπύκνωται*), sed hoc augmentum debetur stupori *Eustathii*, qui verba *Tatii*: τὸ δὲ μέγεθος εἰς τριπλάσιον, de triplice dentium serie interpretatus est, cum de triplice magnitudine dentium cum equinis comparatorum explicare deberet. Denique cum *Tatius* pedum ungulam simpliciter fissam dixisset (*τὴν ὀπλὴν σχίζει ἐν χηλῇ*.) *Eustathius* contra in libro *Bulengeri* posuit *τὴν ὀπλὴν σχιστὴν ἢ δισηλὴν*. ubi *δισηλὴν* emendabat Gallus in notis ad *Oppianum*; itaque ungula bifida diceretur. Verumtamen cum in *Allatii* editione clare scriptum extet *ὀπλὴν σχιστὴν ὡς χηλὴν*, malo librarii errorem in libro *Bulengeri*, quam ipsius *Eustathii* errorem arguere. Formam ungulae cum nulla bovis aut cervi addita comparatione declaraverit *Tatius*, licet ungulam graece *χηλὴν* dictam sensu etiam latiori interpretari, et ipsam hippopotami notitiam hac etiam in parte cum natura ipsa et veritate in concordiam redigere. *Χηλὴν* enim non solum de equi ungula solida *Hesiodus*, sed de avium etiam digitis et unguibus *Sophocles* et *Euripides* adhibuerunt; quanquam poetis plus in vocabuli significatione insolentiori licere quam scriptori prosaico facile largior.

Post ea tempora nullum equidem reperi hucdum scriptoris locum, qui hippopotami notitiam prodiderit; praeter eum, quem supra ex seculi sexti scriptore *Cosma* laudavi. Vix enim dignus est locus *Nonni*, Panopolitani, qui memoretur ex libro XXVI Dionysiacorum, versu 13 et sequentibus, ubi hippopotamus Indiae aequae ac Nili incolae natate dicitur aquas findens ungula nigra; sed verba graeca *ὀπλῆ μελαμψηφίδι* sunt difficilia atque omnino inepta. Praeterea illi maxillae longae (*μηκεδανὰ γενύες*) assignantur; et in litore dentibus ferratis materiem et arundines secare, (*αἰχμῆ καρχαρόδοντι διασχίζων ῥάχιν ὕλης*) dentibus vero in modum falcis curvatis segetes demetere dicitur. Seculo demum tertio et decimo, ubi bonae litterae redivivae editis *Aristotelis* optimorumque scriptorum quorumque

rumque graecorum veterum versionibus illustrari coeperant, reperio auctorem Gallicum libri de natura rerum, quem excerpfit *Vincentius* XVII. cap. 115. quaedam de equo fluviatili tradidisse, vetustis fabulis commixta, quae ex recentiori aliqua notitia ducta esse videntur. Ponam igitur verba ipsa scriptoris ex capite laudato *Vincentii* quod *de equo marino et equonilo et equo fluminis* inscriptum est. Equus marinus, inquit, est monstrum fortissimum, nihil extra aquam potest, ut dicit Aristoteles, sed statim, ut aquarum caruerit natura, carebit et vita. Aliorum piscium carnibus vivit. In pugna crudele est, sed hominem timet, et contra eum patiri bello formidat. Equonilus, ut dicit Michael (*nescio Ephesus an Scotus intelligatur*) monstrum est ingens ac ferocissimum, in Nilo habitans. Crura, pedes et ungues habet, ut crocodilus, sed multo majora. Humanarum mortium cupidissimum est: nam cum ei navis in portu occurrerit, unum pedem in terra figens, altero navem in anteriori arripiens facillime scindit, vel inclinatum aliquando mergit. Unde in locis, in quibus habitat, immanis multitudo hominum perditur per eum, sed hoc malum rarissime invenitur. Nullis capi posset instrumentis, nisi rete ferreo ex catenis apud Damascenos in hoc opus fabricato. Captum quoque malleis tantum ferreis occiditur. Pellis ejus unius cubiti spissitudinem habere dicitur, tantaque esse duritiae, ut nullo jaculo et armatura penetrari possit. Equus fluminis, ut dicit Aristoteles, est monstrum in oriente, forma mirabili, sublimis faciei. Crines habet ut equus, pedes fissos et sotulares ut vacca, caudam ut porcus. Corium ejus valde crassum est: interiora ejus, ut equi: magnitudo autem ut asini: hinnit ut equus, in terra et in aquis aequaliter manere dicitur. Deinde idem *Vincentius* cap. 136. alium ex eodem libro locum ponit, ubi leguntur haec: Hippopotamus est bellua in terra nascens, sed in aqua et terra aequaliter potens. Elephantibus plerumque major. Rostrum habet resupinum, dentes aduncos, noctibus segetes depascit, ad aquas quasi retrogradus pergit, libentius autem prae caeteris partibus corporis in pedibus vulnera accipit.

In Nilo habitat et in partibus Indiae praecipue reperitur; ex ejus cute tornantur hastae. Non opus esse puto, ut operose distinguam, quae nova hic accessisse videntur, nescio ex quo fonte; facile enim ipse le-

ctor animadvertet ea omnia. Quod vero scriptor hic cum *Isidoro* et *Solino* die in aquis manere hippopotamum, noctu vero egressum vicinas segetes depasce tradit, sine dubio secutus est varietatem aliquam lectionis in *Plinii* Codicibus olim exstantem, ubi forte scriptum fuit: *Nocte depascitur segetes, destinatione ante, ut ferunt, determinans in diem.* Quod vero gallicus scriptor bis de eadem bellua sub diverso nomine tradit, id ex ordine alphabetico est explicandum, quo librum suum concinnaverat. Igitur diversa belluae nomina per singulas litteras dispensavit. Priorem ejus locum exscripsit *Albertus* libro XXIV. p. 242. b. Equus nili, inquit, animal aquaticum est de natura et genere cocodrillorum: crura enim et dentes habet sicut cocodrillus, et sunt multo majora. Est autem animal crudelissimum et hominibus occidendis et navibus subvertendis cupidissimum. Uno enim pede in terra defixo alterum immittit navi et in impetu vel subvertit eam vel lacerat: nec capi de facili potest nisi catenis reticulatis, et cum capitur non nisi malleis ferreis occiditur: cutem enim habet spissam fere ad cubitum et est fortissima. Equus fluminis dicitur esse animal aquaticum in portibus nostris (Orientis legendum est) in terra et in aqua valens; habet autem crines ut equus, sed pedes fissos cum unguibus ut vacca, et est sublimis faciei. caudam habet ut porcus, et hinnit ut equus, et est valde grossi corii. Magnitudo autem ejus est ut asini. Denique idem *Albertus* p. 243. a. sub nomine Hipodromi eandem belluam describit, sed in multis diversam a notitia Gallici scriptoris. Hipodromus, inquit, bellua est aquatica, ut dicit *Plinius*, quam cum quinque cocodrillis Scaurus romanis lusibus intulit. Hic in Nilo flumine versus aequinoctialem habitat, et in India praecipue invenitur. In terra autem nascitur, et in terra et in aqua aequaliter valet. est autem aliquando major elephanto. Habet autem rostrum resupinatum; ungues bifidos ut bos, caudam tortuosam, dentes pruriginosos aduncos, aprorum dentibus similes: dorso vero et hinnitu est sicut equus. Noctibus depascit segetes et ad ipsas pergit retrograde, ut vestigia occultet, ne sibi revertenti parentur insidiae venatorum. Haec bestia cum multo vadit grege et arundines recenter caesas avidissime petit, vel aculeos spinarum. In talibus enim ita diu volutatur, donec vulneretur in quadam sui pedis vena, cujus sanguinatione macerari appetit; libentius enim prae ceteris partibus

tibus in pede plagam recipit, et hanc receptam diligenter curat. Haec bestia dorso est impenetrabilis, nisi forte cum aqua madet. Ex hujus cute bestiae hastae tornantur, quod valde spissa est ut dicit *Plinius*. Multa his insunt falsa plane et inepta; quaedam tamen ex historia Rosmari nobis dicti immista esse suspicari possit aliquis, nisi eadem plane de periculo navibus a furore hippopotami imminente ex itinerariis variis retulisset illustris *Buffonus*. In comparatione crurum, pedum et unguium (pro quibus *Albertus* male dentes posuisse videtur) cum crocodilo, quae *Alberto* imposuit, ut ex genere crocodilorum esse hippopotamum male diceret, non immerito suspiceris veram pedis unguularumque naturam quadrifidam ut in crocodili pedibus expressam esse. Quatuor enim digitos pedibus hippopotami inesse uti crocodili posuit etiam *Thevenot* in Itinerario T. I. p. 491. Attamen re ipsa pedes crocodili anteriores quinquefariam fissi, sed unguibus tres modo digiti armati sunt.

Atque haec fere sunt loca scriptorum veterum et medii aevi omnia, quae de forma et natura hippopotami tradunt; quorum partem postremam, quoniam in libris *Conradi Gesneri* et *Ulyssis Aldrovandi* non exstat, scriptoribus ipsis post eorum libros editis, plane omiserunt aut ignorarunt scriptores historiae naturalis recentiores. Hinc factum est, ut errores *Herodoti*, *Aristotelis* et *Plinii* ubique repeterentur et accusarentur, accuratioris vero notitiae a *Tatio* relictae nemo meminisset. Atque adeo ipsa *Herodoti*, *Aristotelis* et *Plinii* loca *Conradus Gesnerus* noster, non ea cum cura et critica diligentia, cujus laude alias excellit, videtur tractasse, comparasse atque illustrasse. Multo etiam longius ab hac diligentiae criticae laude abest *S. Bochartus* in Hierozoico II. p. 754 sqq. Quocirca non mirum est eandem negligentiam conspici in eorum scriptis, qui copiis *Gesneri* paratis uti, quam ipsi loca scriptorum veterum curatius inspicere atque excutere malebant. Haec praecipue de illustris *Buffoni* historia animalium tam gallica quam germanica intelligi volo; nam qui post eum scripserunt, non omnem belluae historiam tam litterariam quam naturalem complecti sed visa modo a se, aut quae comparatis recentiorum auctorum locis observasse sibi videbantur, proderere voluerunt.

Postquam

Postquam igitur veterum notitias scriptas explicui superest, ut quae nobis antiquitas in variis operibus arte factis et monumentis formae immanis belluae argumenta et signa reliquerit, exponam breviter. Qua quidem in tractatione vereor, ut lectorum omnium desiderio satisfaciam. Plurimis enim libris, qui numos et picturas veteres recensent, invitus hic careo; praecipua tamen monumenta saltem indicabo, recentissima denique gemina oculis lectorum coelo repetita exponam. Reliqua ut ingenium alicujus *Heyniana* disciplinae alumni Goettingae copiis litterariis abundans suppleat, magnopere exopto!

Primus igitur *Bellonius* cum hippopotamo a se Byzantii viso comparavit fol. 25. figuram ex Colosso Vaticano, qui Nilum refert, excerptam, quam ex *Bellonio* retulit etiam *Conr. Gesnerus* in librum de Aquatilibus p. 494. In ea hippopotamus crocodilum dentibus prehensum transversum tenet, pedibus omnibus quinquefariam fissis. Deinde posuit picturam ex facie aversa numi Hadriani Imperatoris, ubi Hadrianus sedens, sphingi innititur, dextra tenens cornu copiae; circa basin crocodilus et hippopotamus apparent. Addit superesse multa alia argentea et aerea numismata, in quibus eadem bellua fit similiter expressa, addita interdum ibide. In figura a *Bellonio* appo- sita fol. 23. pedes antici obtekti latent, posteriores vero quinos digi- tos habent; frons supina, seu devexa ut in delphine veterum, simo- ne etiam dicto a frontis hac forma, manifeste conspicitur, rictus in- gens, cauda et aures breves; pilorum et jubae nulla apparent vestigia.

Hanc alteram picturam etiam in librum suum retulit *Conr. Ges- nerus* p. 495. Tertio loco *Pierius* in opere portentoso de Hiero- glyphicis litteris Aureoli tyranni tumulum ad pontem Aureolum In- subriae superesse refert, a Claudio Caesare sex elegorum epitaphio nobilitatum, in cujus conditorii parte prima hippopotamus sit incisus, quem serpens cauda mordicus apprehensa complectitur. Hoc epi- taphium publicavit *Gruterus* Inscription. p. 163. et retulit in *Analecta* V. P. Graec. T. III. pag. 285. V. C. *Brunckius*. Operibus antiquis, quae res Aegypti respiciunt aut tradunt, plerisque inest hippopotami figura, hinc etiam numis, de quibus vide *Spanheimii* Dissertationem IV. p. 172. et nuperum *Lexicon numismaticum* sub nomine Aegypti.

In opere musivo Praenestino tres figurae ejusdem animalis cum adscripto *χοιροπόταμος* nomine pictae conspiciuntur, sine dentibus exsertis, quas figurae illi, quam veluti choeropotami dedit *Prosper Alpinus* Rerum Aegypt. IV. cap. 12. plane similes esse pronuntiavit Cl. *Io. Hermann* in Comment. Tabulae Affinitat. p. 97. Scilicet *Prosper Alpinus* Histor. natural. Aegypti p. 245. ed. Leidensis 1735. tab. 22. fig. 1. et 2. Choeropotamum matrem cum pullo utero exfecto pinxit, quorum pellem factam in Aegypto viderat, veluti ab hippopotamo diversam, dentibus non exsertis, sed aequalibus et confertis, facie non sima, sed magis rotunda oblonga, statura porcina, pedibus brevibus, digitis anteriorum pedum quaternis, posteriorum quinis, bene fissis, longisque et acutis unguibus instructum. Contra hippopotamum verum et caput cum dentibus separatim pinxit in tab. 23. 24. 25. omnium pedum digitis quaternis, parum fissis, unguibus non exstantibus. Verum has picturas ipse se a pictore perito accepisse fatetur; an ipse animal usquam viderit, non constat ex ejus relatione. Fidem *Prospero Alpino* adhibet Cl. *Hermannus*, et choeropotamum ab hippopotamo distinguit; verum illustris *Buffonus* picturas ex pelle animalis factas factas formam belluae male exhibere censet. Possemus etiam suspicari *Prosperum* nominis diversitate falsum fuisse. *Bellonius* enim in Observationibus tradit Italos, qui Constantinopoli degunt, belluam hanc appellare bovem marinum; Graecos contra ac Turcas sua quosque lingua porcum marinum. Idem tradit *Jacobus Gassot* in Itinerario. Contra in ipsa Aegypto equum marinum nominari testatur egregiae notitiae auctor *Fridericus Zerrenghi da Narni*, medicus Neapolitanus in libro 1603. edito. Sed difficile est fidem plane abrogare *Prospero Alpino*, etsi verum hippopotamum num ipse viderit unquam, non constat; picturam enim non ineptam a pictore habuit. Contra choeropotamum ipse vidit, seu potius pellem animalis factam, cujus picturam fidelem dare se asserit. Quam etiamsi male factam esse concedo lubens contendenti, tota tamen forma capitis, figuraque dentium et pedum plane diversum ab hippopotamo animal arguit; cui quam similis sit figura choeropotami in opere musivo Praenestino expressa, ipse judicare nunc non possum. Exemplo enim ejus careo, quod exstat cum commentario ex *Montfauconio* repetitum apud *Schau* Travels p. 423. seqq.

cum notis *Barthelemii* in Memoires de l'Academie des Belles Lettres Tom. XXX. p. 503. seqq. Ipse olim Argentorati in bibliotheca Academica vidi exemplum ex opere ipso Romae transcriptum et vivis coloribus pictum; (conf. ad Oppianum notam pag. 372.) verum his omnibus exemplis parum fidei habeo, quod multa in eo opere mutata et praepostere locata fuerunt electra, dum egregium monumentum Romam transferendum eximebatur. Recentissime edita est pictura hippopotami ex gemma caelata transfumta in Collectione Ducis Aurelianensis T. II. tab. 62. quam ex opere egregio transcriptam beneficio illustris *Heynii* nactus lectoribus hic ob oculos pono. Editor Gallus adjunxit brevem *Daubentoni* dissertationem, ubi inprimis veterum auctorum notitiae a recentioribus diversae annotantur. Verum etsi vir doctus locum *Achillis Tatii* annotavit, recte tamen eo non usus est, non magis quam *Bochartus*. Optime tamen monet, accuratam hippopotami notitiam peti debere ex reliquis quae habemus Aegyptiacis monumentis, ex quibus laudat opus musivum Praenestinum, Basin Nili Vaticani, opus figulinum anaglyphum in *Gorii* Inscriptionibus Etruscis T. I. tab. 19. Museum Capitolinum III. 90. Numos Claudii, Otaciliae, Mammaeae et Hadriani, denique Picturas Herculaneses T. I. p. 263. Miratur hippopotamum in basi Nili Vaticani (etiam in gemma caelata ducis Aurelianensis) effectum crocodilum mordicus prehensum tenere, cum animal frugivorum a plebisque tradatur. Verum *Zerenghus* is, quem supra laudavi, tradit etiam, sed ex aliena relatione, hippopotamum non solum fata, et oryzam depasci, sed piscibus etiam, carne, cadaveribus victitare, et denique crocodilos etiam devorare, etsi dentium formam et naturam magis ad animantium depraedationem quam victum vegetabilem factam et aptam esse putat. Contra Cl. *Sparrmann* in Itinerario Africano p. 565. et p. 568. folis herbis victitare asserit, eamque opinionem confirmare videtur structura ventriculi, quem quadruplicem reperit *Sparrmannus*.

Sed antequam de picturis vetustis judicemus, operae pretium erit varias virorum doctorum notitias cum scriptorum veterum locis comparare. *Bellomius* igitur in libro Observationum gallico folio 103. verso, hippopotamo illi, quem Constantinopoli ex Aegypto allatum vide-

viderat, caput enorme fuisse ait, indecentissimum, fere vaccinum, auribus urfinis brevibus ac subrotundis, oris rictu vasto adeo, ut leoninum superare, certe humanum caput aequare posset. Patulas habebat nares, labra repanda atque resima, dentes prorsus equinos, obtusos tamen, oculos ac linguam praegrandes; collum admodum breve, caudam porci aut testudinis, rotundam, reliquum corpus obfissimi porci videbatur esse; pedes ita breves erant, ut quatuor a terra digitos vix attolleretur; ungulae porci more diffissae, unde melius in aquarum fundo ambulare quam natare belluam arguebat *Bellonius*. Idem deinde in libro Gallico de Piscibus p. 17. seqq. eundem hippopotam fuisse tradit corpore veluti porci optime saginati, undequaque pleni et crassi, et satis proceri; pellis etiam tum colore tum alias cum pelle porci domestici non nigri conveniebat. Hiatus oris tantus erat, ut facile moles aut pila aliqua humano etiam capite major immitteretur. Frons erat depressa velut in orca. Dentes habebat equinos, eadem forma, validos, oblongos, e maxillis prominentes, non acutos, ut in animalibus carnivoris; oculos magnos et veluti bubulos, linguam omnino solutam, caudam brevem, rotundam et crassam, tanquam porci aut testudinis potius. Et si bene memini, addit *Bellonius*, pedes quoque porcini similes habebat, non admodum divisos. Nuper tamen quidam Constantinopoli reversus (*credo Iacobus Gassot*) pedes testudinum pedibus similes in hoc animali se observasse nobis retulit. In his *Bellonii* verbis insunt quaedam, quae primos notitiae de hippopotami forma auctores, ut *Herodotum*, excusare possint, si id agerem nunc ut scriptoribus vetustis studiose excusationem aliquam errorum speciosam conquirerem. Potuit enim *Herodotus*, potuit etiam auctor notitiae a *Diodoro*, Siculo, positae, cum primum belluam inspiceret, nec pedum formam accurate investigasset, ex non recenti rei olim visae memoria pedem bifidum ei assignare ut *Bellonius*, non spernendus alias historiae naturalis auctor. Frons depressa, velut in orca ex delphinum genere, confirmat notam a veteribus scriptoribus positam, qui faciem hippopotamo simam seu resupinam assignant, cuius exemplum clarissimum ex delphine petere licet, quem ab ea faciei forma veteres simonem appellarunt. Atque haec forma frontis subito declivis et depressae apparet etiam in figura numi Hadrianei, et in illa quam ex basi Nili Vaticana re-

petitam lectoribus apposui. Dentes denique equinis similes quod ait esse *Bellonius* et maxillis prominentes, etsi eam propter comparisonem reprehensionem *Zerenghi* incurrit, aperte tamen caninos tantum incurvatos intelligi voluit, quod fecit etiam *Achilles Tatius*, aut quem is sequitur auctorem, ex quo nondum publicato comparisonem non potuit *Bellonius* transferre.

Ipse *Zerenghi* initio narrationis modum capturae eundem plane refert quem *Achilles Tatius*; sed in eo ponit Italus hippopotamum marem et feminam, quibus potitus est, vespere ex terra in fluvium redeuntes in foveam incidisse. Quod si verum et in victu moribusque belluae perpetuum est, male *Plinium* secuti scriptores recentiores aliqui hippopotamum noctu tantum aquis egredi passum in sata vicina tradiderunt. Sed contrarium docent operosae *Cl. Sparrmanni* observationes. Clamor, quem moribundi edebant, inter hinnitum et mugitum medius, mugitibus tamen bovillis propior erat. Corium crassissimum et densissimum nisi aqua diu emollitum vix telo ullo potest penetrari. Rictus immanis est, pedes in quaternas ungulas fissi, magnitudo equum et bubalum maximum superat, cauda testudinea, sed multo major. Rostrum vel nasus non refimus est, sed similis rostro bubali, multo tamen major. Pro juba equina pili breves et rari in collo adsunt; (qui tamen in corpore reliquo fere toto depili speciem aliquam jubae praebere potuerunt *Herodoto* aliisque.) Vox inter mugitum hinnitumque media est; dentes ore clauso nulli eminent. Ex corio incolae scuta et corrigias varios in usos conficiunt. Pilos in corpore raros et flavescentes vix conspiciere statim licet; in collo tamen crassiores paulo adsunt, item rari; in labiis fasciculi pilorum longiorum, crassiorum et duriorum speciem mystacum exhibent. Cauda media ad extremum plana ut in anguilla est, cujus in pelle uti etiam in femoribus squamae minutae, albiae et rotundae apparent, lentium grandiorum magnitudine. Easdem squamas licet etiam in pectore, collo et in partibus aliquot capitis conspiciere. (Caudam in latere utroque compressam dicit *Sparrmann*.) Aures paulum acutae pilos intus habent breves subtiles et densos, reliquis concolores. Rictus oris formam quadratam habet, dentibus quadraginta quatuor armatus, ex quibus chalybs igniculos elicit.

Ore

Ore clauso labia praegrandia dentes omnes operiunt. Forma animalis quodammodo media inter bubalum et porcum potest dici. Color corporis est fuscus; pullum unum parere dicitur. Denique marem femina majorem esse tertia magnitudinis parte asserit *Zerenghi*; in cujus descriptione rictus oris quadratus egregie confirmat notam ab *Achille Tatio* positam, quae maxillis aequalem cum genis latitudinem assignat. Aliter enim rictus quadratus effici aut dici non potest. Hinnitum fere equinum, sed longe fortiorem edere praeter alios testatur etiam diligentissimus *Adanson* in Itinerario Senegalliae p. 73. Atque ex hac vocis similitudine sola nomen hippopotami inditum fuisse animali recte censet *Sparrmann* p. 570.

Desinam in enarrandis judicandisque vetustorum operum picturis, quas equidem viderim. *Lucianus* in Praeceptis rhetoricis p. 311. ed. Graevii. Nilum incumbentem crocodilo aut hippopotamo pingi solitum fuisse ait. Talis tamen pictura mihi nondum occurrit. Opus anaglyphum figulinum apud *Gorium* l. c. figuram hippopotami satis bonam facie sima, aquis ex ore defluentibus fistit; pedes in aquis absconditi latent; juba nulla, cauda brevis apparet.

Numus Otaciliae Severae, ex quo figuram hippopotami sed priore multo minorem exhibet *Spanheimius*, frontem adeo simam non effingit; pedes divisi apparent in plures duabus unguis, sed nimis simul fissi videntur esse, quod in Cl. *Allamandi* icone reprehendit etiam *Sparrmann*. Rictus plenus dentibus apparet; veram tamen eorum formam in numi brevi spatio nemo sanus requiret. In pictura Herculanensi T. I. p. 263. aquis infistit hippopotamus; pedum igitur forma non apparet, rictu magno, aperto, dentibus satis magnis et acutis; verum exsertorum nullum apparet vestigium. Facies sima est admodum, cauda brevis, extremo fine pilosa. Os quadratum videtur arguere narium extremitas in utroque latere protuberans, inflata et sursum reflexa. Hanc iconem una cum altera ex Colosso Vaticano repetitam in fine libri reperiet lector, si librarius sumtum facere ejus rei causa voluerit. Comparare has vetustas figuras cum recentioribus ab illustri *Buffono*, *Sparrmanno* et *Forstero* V. V. C. C. datis et judicare de iis nimis temerarium esset in homine, qui vivum aut mortuum animal nunquam vidit. Hoc tamen fortasse plures me-

cum sentient lectores, quo plures nunc animalis figuras habemus aere expressas, eo difficilius factum esse iudicium de vera totius animalis forma, etsi singularum partium figuram proportionemque nutritiae fatis accuratae abunde docuerunt.

Ruminantium ordini animalium hippopotamum vindicare cibi genus videtur, et ventriculi natura, quem in pullo nondum nato *Daubenton* triplicem, in juniore quadruplicem reperit *Sparrmann*; contra illustris *Gordon* apud *Buffonum* simplicem ventriculum esse asserit, nec herbas decerptas ruminare hippopotamum. Quae diversitas impedit me, quominus alterutram in sententiam eam; nec ipsa ventriculi natura licet uti velut argumento ruminacionis certissimo. Sunt enim praeterea multa alia certiora, quae num hippopotamo adfint, plane adhuc ignoramus. De iis ruminantium notis tradidi in Promptuario Lipsiensi Histor. naturalis 1787. p. 418 seqq. Paulo postea easdem sed non omnes, explicuit *Müller* in Promptuario Historiae naturalis generalis et Zoologiae, Goettingae edito 1788. Tom. I. P. I. p. 89 seqq.